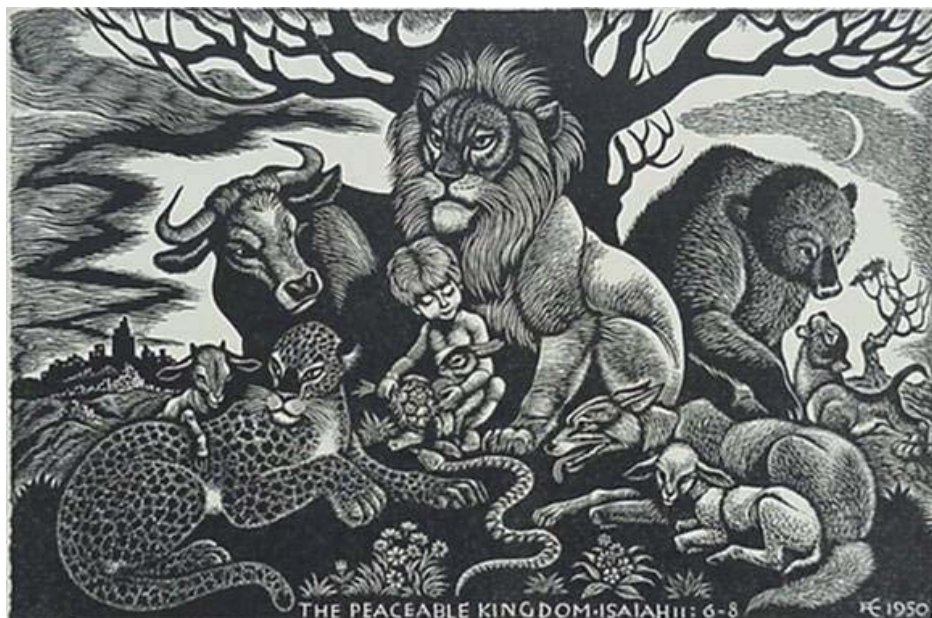

הגדה

לסדר אל"ף באלול

ראש השנה לבעלי-החיים

זנגביל
התשע"ג

נערך והופק על-ידי האיגוד היהודי הבינלאומי לצמחונות (ע"ר)
רחוב בלפור 8 ירושלים
טלפון 02-5665737 ; אימייל veginger@gmail.com

אב התשע"ג, אוגוסט 2013

ראש השנה לבעלי-חיים – על מה ולמה?

מקורו של ראש השנה לבעלי-חיים הוא באותה משנה שבה המקור לט"ו בשבט:

"ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים. באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומרין, באחד בתשרי. באחד בתשרי ראש השנה לשנים לשמיטים וליובלות, ולנטיעה ולירקות. באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרין בחמישה עשר בו." (משנה ראש השנה א, א).

המשנה קובעת את אל"ף באלול כראש השנה למעשר בהמה – תאריך טכני שנוגע למיסוי ולקרבנות – ממש כשם שט"ו בשבט, ראש השנה לאילן, עניינו המקורי הוא במסים ובמצוות הנוגעים לאילנות. בימינו התחדש ט"ו בשבט כיום מודעות סביבתי, המעלה על נס את חשיבותם של העצים ואת החשיבות שבנטיעתם ובהגנה עליהם ועל כדור הארץ. בדומה לכך, כונן אל"ף באלול מחדש כיום שיוקדש לבעלי-חיים: להוקרתם, לחיבור-מחדש אתם, להגנתם ולמודעות לגורלם.

הצורך ביום כזה הוא דוחק. העולם התעשייתי המודרני הרחיק אותנו מבעלי-חיים, במיוחד מה"בהמות" המשמשות בחקלאות. אבותינו לא היו מדמיינים ריחוק כזה מבעלי-חיים, אף לא את האכזריות הקשה בה אנו מתייחסים, בתעשיות שלנו, ליצירי האל שנפש חיה בהם. אין מתאים מאל"ף באלול ליום מודעות לבעלי-חיים: בפתח החודש שמוקדש לרחמים ולחשבון נפש.

אל"ף באלול צוין מחדש לראשונה בשנת תשע"ב, ובשנת תשע"ג זהו כבר המשך של מסורת.

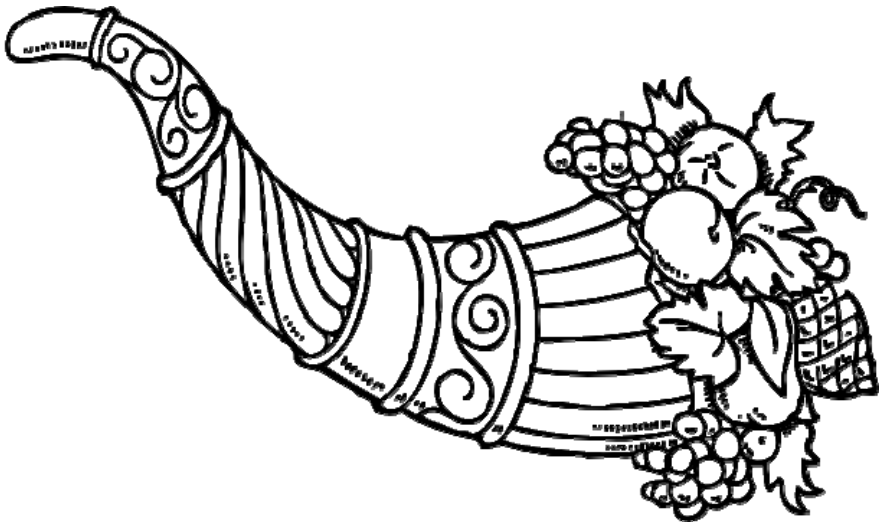
צלחת הסדר

על צלחת הסדר בחרנו להניח מוצרים מהצומח, המדמים מוצרים אשר על-פי רוב מקורם בתעשיות המזון מהחי.

מוצרים אלו באים להזכיר לנו את הניצול של בעלי-חיים בידיהם של בני-אדם. מקבילות הבשר באות להזכיר לנו את העופות ואת בני הבקר והצאן שנכלאים ונשחטים עבור בשרם. המיונז הצמחי בא להזכיר לנו את התרנגולות בלולים של תעשיית הביצים. הגבינה הצמחית באה להזכיר לנו את הפרות בתעשיית החלב.

בה בעת, המוצרים על צלחת הסדר מייצגים עבורנו את האפשרות לחיות עם בעלי-החיים ולא על חשבונם, את האפשרות להיזון מהצומח.

האם לעתיד לבוא יהיו מוצרים כאלו עדות יחידה לכך שבזמן מהזמנים נהגה האנושות לכלוא בעלי-חיים בתנאים אכזריים כדי לייצר מזון מהם, מביציהם ומהחלב שלהם?

בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת-יְהוָה,

יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מָאֹד, הוֹד וְהַדָּר לְבָשָׁת. עֵטָה-אוֹר פִּשְׁלָמָה, נוֹטָה שְׁמַיִם פִּירֵיעָה.

הַמְקַרְהָ בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, הַשָּׁם-עֲבִים רְכוּבוֹ, הַמְהַלֵּךְ עַל-כַּנְפֵי-רוּחַ. עֲשֵׂה מְלֶאכֶיז רֹחוֹת,
מִשְׁרָתָיו אֵשׁ לְהַט.

יִסַּד-אֲרָץ עַל-מְכוּנֵיהָ, בַּל-תַּמוּט עוֹלָם וָעֶד. תְּהוֹם כָּלבוֹשׁ כִּסִּיתוּ, עַל-הָרִים יַעֲמְדוּ מַיִם.

מִן-גְּעָרָתְךָ יְנוֹסוּן, מִן-קוֹל רַעֲמֶךָ יִחַפְזוּן. יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ כַקְּעוֹת, אֶל-מְקוֹם זֶה יִסְדֹּתָ לָהֶם.

גְּבוּל-שְׁמֵת בַּל-יַעֲבְרוּן, בַּל-יִשְׁבּוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ. הַמְשַׁלַּח מַעְיָנִים בְּנַחְלִים, בֵּין הָרִים יִהְלִכוּן.

יִשְׁקוּ כָּל-חַיֹּתוֹ שָׂדֵי, יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צְמָאִם. עֲלִיָּהֶם עוֹף-הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוּן, מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ-קוֹל.

מִשְׁקָה הָרִים מַעֲלִיּוֹתָיו, מִפְּרֵי מַעֲשֵׂיךָ תִּשָּׁבַע הָאָרֶץ. מַצְמִיחַ תְּצִיר לְבַהֲמָה וְעֹשֶׂב לְעִבְדֹת הָאָדָם,
לְהוֹצִיא לְחֵם מִן-הָאָרֶץ.

וַיִּין יִשְׁמַח לִב־אֲנוּשׁ, לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, וְלַחֵם לִב־אֲנוּשׁ יִסְעַד.

יִשָּׁבְעוּ עֲצֵי יְהוָה, אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע. אֲשֶׁר-שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ, תְּסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָה.

הָרִים הַגְּבוּהִים לַיַּעֲלִים, סִלְעִים מַחֲסֵה לְשִׁפְנִים. עֲשֵׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים, שְׁמֵשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ.

תִּשֶׁת-חֹשֶׁף וַיְהִי לִיָּלָה, בּוֹ-תִרְמַשׁ כָּל-חַיֹּתוֹ-יָעַר. הַכַּפִּירִים שֹׁאֲגִים לְטָרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם.

תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ יֵאֲסֹפוּן וְאֵל-מַעוֹנָתָם יִרְבְּצוּן. יֵצֵא אָדָם לְפַעֵלוֹ וְלַעֲבַדְתּוֹ עַד־עֶרֶב.

מָה-רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה, כָּלֵם בְּחֻקְמָה עֲשִׂיתָ, מְלֵאָה הָאָרֶץ קוֹנְנֶךָ.

זֶה הֵיִם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם, שָׁם-רָמַשׁ וְאִין מִסְפֵּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם-גְּדֻלוֹת. שָׁם אֲנִיּוֹת יִהְלִכוּן,
לוֹיֹתָן זֶה-יִצְרָתָ לְשַׁחֲק-בוֹ.

כָּלֵם אֲלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן, לְתַת אֲכָלָם בְּעַתּוֹ. תַּתֵּן לָהֶם יִלְקִטוּן, תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבְּעוּן טוֹב.

תִּסְתִּיר פְּנֶיךָ בְּהַלּוֹן, תִּסַּף רוּחָם יִגְעוּן וְאֵל-עֲפָרָם יִשׁוּבוּן. תִּשְׁלַח רוּחְךָ בְּרֵאוּן וְתַחַדְדֵשׁ פְּנֵי
אֲדָמָה.

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם, יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו. הַמַּבִּיט לְאָרֶץ וְתַרְעַד, יִגַּע בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂנוּ.

אֲשִׁירָה לַיהוָה בְּחַיֵּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֵי. יַעֲרַב עָלָיו שִׁיחַ, אֲנֹכִי אֲשַׁמַּח בִּיהוָה.

תִּמְנו חֲסָאִים מִן-הָאָרֶץ וְרַשְׁעִים עוֹד אֵינָם,

בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת-יְהוָה הַלְלוּ-יָהּ.

כוס ראשונה : דגים (חיות הים) – יין לבן

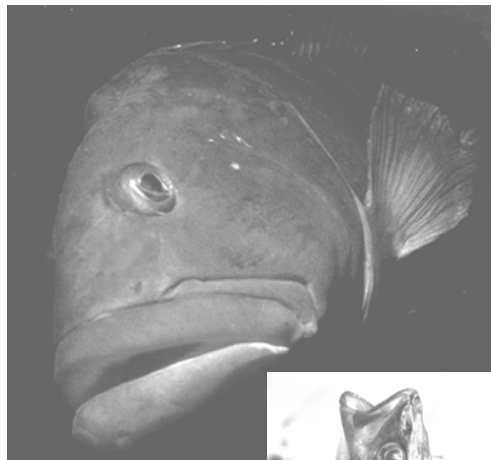
טוב-יהוה לפל ורחמיו על-כל-מעשיו.
(תהילים קמ"ה, ט')

ברוך אפה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן.

ויאמר אלהים--ישרצו המים, שרץ נפש חיה; ועוף יעופף על-הארץ, על-פני רקיע השמים.

ויברא אלהים את-התנינם הגדלים; ואת כל-נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם, ואת כל-עוף כנף למיניהו; וברא אלהים כי-טוב.

ויברך אתם אלהים, לאמר: פרו ורבו, ומלאו את-המים בימים, וקהוף ירב בארץ. ויהי-ערב ויהי-בקר, יום חמישי.
(ספר בראשית)

ארי וכלב וזאב היו עומדים. ביקש הארי להזיק את הכלב, וראה את הזאב ונתיירא ממנו, שאימתו על הארי ואימת הכלב על הזאב, ולא היו מזיקים זה את זה. התחיל ר' עקיבא רואה ואומר: "מה רבו מעשיך ה', כולם בחוכמה עשית!"

כשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא "זה הים גדול ורחב ידיים", אמר: יש בריות גדלות בים ויש בריות גדלות ביבשה. אם עולות אלו שבים ליבשה ואלו שביבשה לים – מתות. מקום חיותן של אלו – מיתתן של אלו. הוי, "מה רבו מעשיך ה', כולם בחוכמה עשית". (שוחר-טוב, תהילים ק"ד)

אדם עולה לספינה ועמו בהמה. ואם עמד סער בים – מה הם עושים? משליכין את הבהמה לים ומקיימין את האדם, לפי שאינן מרחמין על הבהמה כשם שמרחמין על האדם.

אבל הקב"ה אינו כן, שכשם שהוא רחמן על האדם, כך מרחם על הבהמה. תדע לך שהוא כן, שבשעה שבקש הקב"ה לאבד עולמו בדור המבול בשעה שחטאו, שקל את האדם כנגד הבהמה, שנאמר: 'ויאמר ה' אמחה [מאדם עד בהמה]'. וכשבא להתרצות כשם שנתרצה לבני אדם וריחם עליהם, כך ריחם לבהמה, ממה שקראנו בעניין: 'ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה']. (מדרש תנחומא כובר, נח, ז)

פי מקרה בני-האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם,
פמות זה פן מות זה ורוח אחד לפל ומותר האדם מן-הבהמה אין, פי הפל הבל.
הפל הולך אל-מקום אחד, הפל היה מן-העפר והפל שב אל-העפר.
מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ.
(קהלת פרק ג')

אברהם שואל את מלכיצדק: כיצד יצאת מן התיבה. אמר ליה: בצדקה שהיינו עושים
שם. אמר לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה, וכי עניים היו שם? והלא לא היו
שם אלא נח ובניו, ולמי הייתם עושין צדקה? אמר ליה: על הבהמה ועל החיה ועל
העוף, לא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה... (מדרש
תהלים [בובר] מזמור לו ד"ה [א] לדוד אל)

דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר:
"ונתתי עשב בשדך לבהמתך" והדר "ואכלת ושבעת". (בבלי, ברכות מ', ע"א)

מעשה בגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנא, שיצא מביתו בימי הקיץ לאחד
הכפרים בסביבה. והיה בבוקר, השכים רבי יצחק אלחנן ויצא מאכסניתו כשבידו מכתב,
והוא מחפש אחרי שליח שימסור את המכתב בביתו אשר בקובנא.
צעיר יהודי מבני הכפר הציע עצמו לתפקיד. כשהגיע לעברו השני של הנהר, לא עצר
השליח ברוחו ופתח את המכתב לקוראו. לתדהמתו, במכתב הייתה הבקשה הבאה:
"כתוב בספר תהילים: 'ורחמי על כל מעשיו', והנה בחצר ביתנו יש חתול אשר בכל
יום ויום הבאתי חלב להשקותו, ועכשיו שיצאתי מן הבית ולא זכרתי למנות ממלא
מקומי שיטפל בזה, השקט לא אוכל... אבקש בכל לשון לחוס עליי, ולדאוג לכך
שמישהו יעשה זה במקומי". (יצחק נחמן אשכולי, צער בעלי חיים בהלכה ובאגדה
[הרב מפוניבז'])

הצדיק הוא המתנהג על-פי חוקי הצדק ולא לבד שנוהג על פי החוקים האלה עם בני-
אדם, כי גם עם בהמתו נוהג בחוקים האלה ויודע תכונת נפשה, לתת לה מזונותיה בעת
הראוי וכפי הראוי, ושלא יכביד מלאכתה יותר על יכולתה. שגם זה מחוקי החוכמה
והצדק, כמו שנאמר: 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' ואחר-כך 'ואכלת ושבעת', וצער
בעלי-חיים דאורייתא...

אבל הרשע שאינו מתנהג כפי חוקי הצדק ונוהג הפך מהם, גם אם תראה ממנו מידת
הרחמים, הוא מצד האכזריות הנסתר בו. למשל, שירחם על האדם הכבוש תחת ידו
ולא יהרגנו כדי שיכבשנו לעבוד לצרכו; שירחם על בהמתו ויוסיף במאכלה כדי
שיכביד עליה עבודה ביתר שאת. כי הרחמים שלו שורשו הנאת עצמו מפני הצורך
שיש לו בדבר ההוא. (מלבי"ם על משלי י"ב, י' [יודע צדיק נפש בהמתו])

כוס שנייה: דו-חיים וזוחלים (חיות בין ים ליבשה) — יין לבן עם מעט יין אדום צדקתך כהררי-אל, משפטיך תהום רבה, אדם ובהמה תושיע יהוה. (תהילים ל"ו, ז')

אמרו עליו על דוד המלך: בשעה שסיים ספר תהילים זחה דעתו עליו. אמר לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי? נודמנה לו צפרדע אחת, אמרו לו: אל תזוח דעתך עליך, שאני אומרת שירה יותר ממך. (פרק שירה)

וינדבר אלהים אל-נח לאמר. צא מן-התבה, אתה ואשתך ובניך ונשי-בניך אתך. כל-החיה אשר-אתך מכל-בשר, בעוף ובהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ, היצא אתך ושצו בניך ונשי-בניך אתך. כל-החיה, כל-הרמש וכל-העוף, כל רומש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן-התבה. ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח. וירח יהוה את-ריח הניחח ויאמר יהוה אל-לבו, לא-אסף לקלל עוד את-האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעריו, ולא-אסף עוד להכות את-כל-חי כאשר עשיתי. (תיבת נוח)

אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב "לכם יהיה לאכלה ולכל חיית הארץ" – ולא חיית הארץ לכם. וכשבאו בני נוח התיר להם, שנאמר "כירק עשב נתתי לכם את כל". (סנהדרין נ"ט, ע"ב)

וה' לא ציוונו מצוות חיוב לשחוט, רק איסור לאכול בשר חי עד שנשפך דמו בשחיטה לבדה, לא דרך אחרת.... ואין ספק כי המתענה, המונע עצמו מאכול בשר כאשר התענה דניאל – יותר טוב ויקבל שכר מה'.

וככה המתענה בכל יום ואיננו מברך ברכת המזון. וככה הנזיר אינו חייב לקדש ולהבדיל ולשתות ארבע כוסות, רק החיוב הוא אם שותה. והזכרת כל זאת בעבור ששמעתי על חכם חסיד שהיה משוטט בכל החוצות לבקש מי שיש לו עוף שישחטנו, ודעתו על הברכה, למלאת מאה ברכות בכל יום. (ראב"ע, יסוד מורא וסוד התורה, שער שני, פסקה יב)

אין יצורים בעולם שכה נדרש למו דבר ה' זה, להיות למגן ולמחסה בעדם מפני שרירות לבב האנשים, כמו אלה היצורים שהמה אמנם דומים לבני אדם ברגשות ונטיות שונים, גם נוהים להתפעל, הלא המה "בעלי חיים", שהם מסורים לעבודת האדם בגופם ובכוחות גופם.

והנה ביחסו אל הבע"ח האלה, העובדים תמיד את עבודתו, ישכח האדם בנקל כי גם עורק (מוסקעל) הבע"ח הנפצע יתפלץ ויתנודד גם הוא, כמו עורק האדם, כי מיתר (נערף) הבע"ח כמו מיתר האדם, הנפגע ע"י כאב וצער, יחלה ויחלש, כי כאדם כבהמה גם היא תחוש ותרגיש כל חתוך, דחיפה, הכאה, כובד עמל רב, פחד ובהלה, רעב וצמאון – האדם ישכח את זאת – ולעיתים, אם מאהבת עצמו, אם להפיק זממו, אם בבלי דעת – או לפעמים גם בגלל תאוה נמבזה ואכזריות לבב, יבוא האדם לענות נפש בהמתו. (רש"י הירש, ספר חורב, מערכת החוקים ה', א')

ייסורים של רבי [יהודה הנשיא], על-ידי מעשה שגרם הוא עצמו באו ועל ידי מעשה אחר הלכו.

על ידי מעשה באו – מה הוא? עגל אחד שהוליכו אותו לשחיטה, הלך תלה ראשו בתוך כנף [בגדו] של רבי ובכה. אמר לו: לך, לכך נוצרת. אמרו [משמיים]: הואיל ואינו מרחם – שיבואו עליו ייסורים.

ועל ידי מעשה הלכו – יום אחד הייתה שפחתו של רבי מטאטאה את הבית, היו מונחים שם בני חולדה [= גורים של חולדה] והייתה מטאטאה אותם. אמר לה: הניחי להם, כתוב: "ורחמיו על כל מעשיו". אמרו: הואיל ומרחם – נרחם עליו. (תלמוד בבלי, בבא מציעא פ"ה, ע"א)

אשריהם הצדיקים שחביבה עליהן בהמתן כגופן. וכן מצינו ביעקב שאמר "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן (בראשית לו, יד), לקיים מה שנאמר: "יודע צדיק נפש בהמתו". (ילקוט שמעוני, פרשת חקת, רמז תשס"ג)

ויאמר: יהוה אלהי אדני אברהם, הקרה-נא לפני היום ועשה-חסד עם אדני אברהם. והנה הנער אשר אמר אליה הטי-נא כדף ואשתה, ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה, אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי-עשית חסד עם-אדני. ויהי-הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת, אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם, וכדה על-שכמה. ותאמר: שתה אדני, ותמהר ותרד כדה על-ידה ותשקהו. ותכל להשקתו, ותאמר: גם לגמליך אשאב עד אם-כלו לשותת. ותמהר ותער כדה אל-השקת ותרץ עוד אל-הבאר לשאב, ותשאב לכל-גמליו. (רבקה ועבד אברהם)

כוס שלישית: עופות (חיות הרקיע) – יין אדום

נותן לבהמה לחמה, לבני ערב אשר יקראו. (תהילים קמ"ז, ט')

פעם אחת נשא הצדיק רגליו לקבץ מעות עבור פדיון שבויים, ובא למלון אחד ובעל הבית לא היה בכיתו. וראה הצדיק שם קן ציפורים, איך שהם ניצודים, ומגמתם הוא לפרוח באויר העולם כטבעם, להיות צפור דרוו. ונכמרו רחמיו עליהם ואמר: "אני מכתת רגלי להשיג מעות עבור פדיון שבויים, והנה אין פדיון שבויים גדול מזה, להתיר הצפרים ממאסרם." ועשה כן ופתח הקן וברחו הצפרים לדרכם.

ואח"כ בא בעל הבית לביתו וראה שהקן פתוח והצפרים אינם. והיצר לו מאוד מזה, ואמר לבני ביתו: "מי הוא זה שעשה לי הרעה הגדולה?" ואמרו לו: "יש כאן איש אשר למראה עינינו הוא משוגע, הוא עשה המעשה הרע." אמר בעל הבית לצדיק: "אתה, המשוגע, איך מלאך לבך לעשות המעשה הרע, להבריא את הצפרים שלי, והפסדת לי ממון הרבה ששילמתי עבורם." אמר לו הצדיק: כתיב 'ורחמיו על כל מעשיו', ונכמרו רחמי להוציאם ממסגרותם." והכה בעל הבית לצדיק מכות אכזריות.

ואח"כ אמר הצדיק ר' זוסע לבעל בית: "תדע שאני הולך מעיר לעיר לקבץ מעות לפדיון שבויים, והנה משכורתך יהיה שלימה מאת ה', שאתה תהיה מחוסר לחם." והלך הצדיק לדרכו, וכאשר בא לביתו סיפר לאחיו הרב הקדוש הגדול מוה' אלימלך המעשה הזה. וברבות הימים ישבו שני אחים הצדיקים בסעודה, ונטל ידיו הצדיק ר' זוסע קודם אחיו הצדיק ר' אלימלך, ובעת שנגב ידיו ר' זוסע קודם ברכת המוציא, בא עני ועמד אצל הפתח. ורמו ר' זוסע לר' אלימלך על העני. ואחר ברכת המוציא שאל ר' אלימלך לאחיו ר' זוסע מהו הרמז שרמז על העני? אמר לו: "זהו בעל הבית מהמלון שהכני מכות אכזריות." ושאל ר' זוסע את האישי: הנה ידוע לי שהיית איש עשיר, ואיך הוא הסיבה שאתה מחזר על הפתחים? ואמר לו ש"נשרף כל אשר לי ונשארתי ריקם מכל." (סיפורים נוראים, עמ' 76-77)

"כי יקרא קן צפור לפניך" - גם זו מצוה מבוארת מן "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד." כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוו לעוף כאלו יכרית המין ההוא. (רמב"ן דברים פרק כב פסוק ו)

אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כי האכזריות תתפשט בנפש האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זוכחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו 'טוב שבטבחים שותפו של עמלק' (בבלי, קידושין, פב ע"א). (רמב"ן לדברים כ"ב, ו' [שילוח הקן])

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו וְאֶל כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צָוָה יְהוָה לֵאמֹר. אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ-כֶשֶׂב אוֹ-עֵז בַּמַּחֲנֶה; אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ, לְהַקְרִיב קָרְבָן לַיהוָה, לִפְנֵי מִשְׁפַּח יְהוָה—דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ יְהוָה, דָּם שִׁפְךָ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרָב עִמּוֹ. לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה וְהִבְיֵאתֶם לַיהוָה, אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֶל-הַפֶּתַח; וְזָבַחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה—אוֹתָם. (ויקרא פרק י"ז)

כי עיקר הכוונה היה שלא נאכל בשר, כי יספיקו לנו הצמחים, ולכן בבראשית לא הותר לנו רק עשב השדה. ואחר המבול נתפשט אכילת בעלי חיים, שהוא כאילו נאכל אבינו, כי הוא סוגנו הקרוב, ולכן צוותנו התורה לחמול עליהם כמו שזכרנו מצוות 'אותו ואת בנו [לא תשחטו ביום אחד]', וכן 'לא תבשל גדי בחלב אמו', וכן 'כי יקרא קץ צפור לפניך'. ואילו יכלה התורה למנענו יותר, הייתה עושה, אבל כי היות קורבתנו לסוג החי מעטה מקורבתנו למין המדבר, חלשו ומעטו במצוות באהבתו ובחמלתו. (יוסף אבן קספי, משנה כסף, לדברים כ"ב, ו' [שילוח הקן])

כן נאסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד בתור סייג והרחקה, פן יישחט הנלד לנוכח האם, דבר שיש בו צער גדול מאוד לבעל-החיים. שפן אין הבדל בין צער האדם וצער שאר בעלי-החיים, מפני שאהבת האם לילדה וגעגועיה אליו אינם נמשכים אחר השכל, אלא אחר פעולה הכוח המדמה הנמצא ברוב בעלי-החיים כמו שהוא נמצא באדם. (מורה נבוכים ג', מ"ח)

כוס רביעית: יונקים (חיות היבשה) – יין אדום עם מעט יין לבן

יִדְעַ צְדִיק נֶפֶשׁ בְּהֵמָתוֹ, וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אֶכְזָרִי. עֲבַד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע-לָחֶם,
וּמְרִדֶף רֵיקִים חֲסֵר-לֵב. (משלי י"ב)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ תַּיִתּוֹ
לְמִינָהּ, בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּת-אָרֶץ,
לְמִינָהּ; וַיְהִי-כֵן.
וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-תַּיִת הָאָרֶץ לְמִינָהּ,
וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ, וְאֶת-כָּל-רֶמֶשׂ
הָאֲדָמָה לְמִינָהּ;
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ;

וַיְרִדוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ, וּבְכָל-הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ.
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם.
וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וְכַבְּשֶׁהָ;
וַיְרִדוּ בְדִגְתַּי הַיָּם, וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבְכָל-חַיָּה הַרְמֵשֶׁת עַל-הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, הִנֵּה נִתְּתִי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ,
וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְּרִי-עֵץ זֶרַע זֶרַע, לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. וְלְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ וְלְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם
וְלְכָל רֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה, אֶת-כָּל-יֵרֶק עֵשֶׂב, לְאֹכְלָהּ; וַיְהִי-כֵן.
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲגִה-טוֹב מְאֹד; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם הַשְּׁשִׁי.

אדם נברא באחרונה. ולמה נברא באחרונה? שלא תנוח דעתו עליו, שאומרים לו: יתוש קדמך במעשה בראשית. (תוספתא, סנהדרין ח')

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לוֹ עֵצֵר כְּנֶגְדּוֹ. וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן-
הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְרָא אֶל-הָאָדָם לְרֵאוֹת מַה-יִקְרָא-לוֹ וְכָל אֲשֶׁר
יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ. (בראשית ב')

”ה’ צדיק יבחין” (תהלים יא, ה). ובמה הוא כוחנו? במרעה צאן.

בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, שנאמר: ”ויקחהו ממכלאות צאן” (תה’ עח, ע). מהו
מכלאות? כמו: ”ויכלא העם מהביא” (שמ’ לו, ו). היה מונע הגדולים והיה מוציא הקטנים
תחילה לרעות, כדי שירעו הקטנים הרכה (=העשב הרך), ואחר כך היה מוציא הזקנים כדי
שירעו עשב הבינונית, ואחר כך מוציא הבחורים כדי שיהיו אוכלים עשב השדה.
אמר הקדוש ברוך הוא: מי שהוא יודע לרעות את הצאן איש לפי כוחו, יבוא וירעה בעמי,
הדא הוא דכתיב: ”מאחר עלות הביאו, לרעות ביעקב עמו” (תה’ עח, עא).
ואף משה לא בחנו אלא בצאן. אמרו רבותינו: כשהיה משה רועה צאן של יתרו במדבר, ברח
ממנו גדי אחד ורץ אחריו עד שהגיע לחסות (=מחסה משמש). כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו
בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר לו: אני לא הייתי יודע שרץ
היית מפני שעיף אתה. הרכיבו על כתפו והיה מהלך.
אמר לו הקב”ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם – חייך, אתה תרעה את צאני. (שמות
רבה ב, ב [מהדורת שניא])

וְהָאִסְפָּסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּוֹ תְּאוּהוּ, וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשָׂר.
וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת-הַעַם בְּכֹה לְמַשְׁפַּחְתֵּי, אִישׁ לְפִתְחֹ אֶהְלוֹ, וַיַּחַר-אִף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינָיו מִשָּׂה רָע.
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה, לְמָה הִרְעַתָּ לַעֲבָדֶיךָ וְלָמָּה לֹא-מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ, לְשׁוֹם אֶת-מִשְׁאֵ כָּל-הָעַם

הָיָה עָלַי. הָאֲנֹכִי הֵרִיתִי אֶת כָּל-הָעַם הַזֶּה, אִם-אֲנֹכִי יִלְדֹתֶיהָוּ כִּי-תֹאמַר אֲלֵי שָׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ, כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאָמֵן אֶת-הִיגֵק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו. מֵאִן לִי בְּשֵׁר לָתֵת לְכָל-הָעַם הַזֶּה, כִּי-יִכְבֹּעַ עָלַי לֵאמֹר תִּנְהַ-לְנוּ בְּשֵׁר וְנֹאכְלָהּ. לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשִׂאת אֶת-כָּל-הָעַם הַזֶּה, כִּי כִבֵּד מִמֶּנִּי. וְאִם-כִּכָּה אֶת-עֲשֵׂה לִי, הִרְגִנִי נָא, הֲרֹג אִם-מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל-אֲרָאָה בְּרַעְתִּי. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, אֲסֹפֶה-לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי-הֵם זִקְנֵי הָעַם וְשֹׁטְרָיו, וְלָקַחְתָּ אִתָּם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ. וַיִּרְדְּתִי וַדְּבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם, וְאַצְלִיתִי מִן-הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם, וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשָּׂא הָעַם וְלֹא-תִשָּׂא אִתָּהּ לְבַדְּךָ. וְאֶל-הָעַם תֹּאמַר, הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאֲכַלְתֶּם בְּשֵׁר, כִּי בְכִיתֶם בְּאֲזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשֵׁר, כִּי-טוֹב לְנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בְּשֵׁר וְאֲכַלְתֶּם. לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם. עַד חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא, יַעַן כִּי-מֵאֲסֹתֶם אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתְכַבְּדוּ לְפָנָיו, לֵאמֹר לְמָה זֶה יֵצְאוּנוּ מִמִּצְרַיִם. הַבְּשֵׁר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם, טָרָם יִפְרֹת וְאָף יְהוָה חָרָה בְּעַם, וַיִּךְ יְהוָה בְּעַם מִכָּה רַבָּה מְאֹד. וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאֻוָּה, כִּי-שָׁם קָבְרוּ אֶת-הָעַם הַמִּתְאָוִיִּם. (בַּמְדַּבֵּר י"א)

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, עֲלוּתֵיכֶם סֹפּוּ עַל-זִבְחֵיכֶם וְאָכְלוּ בְּשֵׁר. כִּי לֹא-דִבַּרְתִּי אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-דְּבַרִּי עוֹלָה וְזֹבַח. כִּי אִם-אֶת-הַדְּבַר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאֲתֶם תִּהְיוּ-לִי לְעַם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל-הַדְּרָךְ אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אֶתְכֶם לְמַעַן יֵיטֵב לָכֶם. (יִרְמִיָּהוּ, פֶּרֶק ז', כ"א-כ"ג)

בֶּן-אָדָם ! אוֹזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דְבַר מֵאֲחֵרֶיךָ, קוֹל אֱלוֹהִים בְּכוֹחַ הַקּוֹרָא לָךְ : "לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ". לֹא ! תַּעֲוֹדַת הַגְּדִי אֵינָה דוּקָא לְהִיּוֹת לְבָרוֹת לְשִׁינֶיךָ הַחֲדוֹת שֶׁהוֹחֲדוּ אִמְנֵם גַּם מוֹרְטוּ וְרוֹגְלֵי הַשְּׁפֵלֶתךָ וְזוֹלָלוֹתְךָ בִּאֲכִילַת בָּשָׂר, וְהַחֲלָב מִמִּילָא לֹא נוֹעַד לְהִיּוֹת לְתַבְלִין לָךְ לְמִלְאוֹת אֶת תַּאוּוֹתְךָ הַשְּׁפֵלָה. בִּיּוֹדְעַךְ כִּי הַבָּשָׂר וְהַחֲלָב בִּיחַס תִּיקוֹן הַמֵּאֲכֵל הֵם כֹּל-כַּךְ רְחוּקִים, כֹּל-כַּךְ מֵתוֹעֲבִים, עַד כַּדִּי אִיסוּר הַנָּהָה בִּישׁוּל וְאֲכִילָה (עַל פִּי קִידוּשֵׁין נ"ז, ב'), תְּכִיר בְּבוֹא מוֹעֵד כִּי חַיִּי הָחִי לֹא נוֹצְרוּ בַעֲבוּר קִיבַתְךָ הַתַּאוּוֹנִית, וְהַחֲלָב עִיקְרוֹ נוֹעַד לְהִיּוֹת לְמִזוֹן לְמִי שֶׁעֲבוּרוֹ בֹּא הַטְּבַע לְמִלָּא אֶת תְּפִקִּידוֹ, כְּמוֹ שֶׁחֲלָב שְׂדֵי אִמְךָ הִיָּה לָךְ לְמִבְטַח בִּימֵי הַנִּקְתָּךְ. (חֲזוֹן הַצְּמַחֲנוּת וְהַשְּׁלוֹם, פֶּסֶקָה כ' [גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ])

מִזְמוֹר לְאֶסְפֵּר, אֵל אֱלֹהִים יְהוָה דְּבַר וַיִּקְרָא-אֶרְצָן מִמִּזְרַח-שָׁמֶשׁ עַד-מִבְּאוֹ. מִצִּיּוֹן מְכֹלֵל-יִפִּי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ.

יְבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאֶל-יַחֲרֹשׁ, אֲשֶׁר-לְפָנָיו תֹּאכַל וְסִבִּיבּוֹ נִשְׁעָרָה מְאֹד.

יִקְרָא אֶל-הַשָּׁמַיִם מֵעַל וְאֶל-הָאָרֶץ לְדִין עִמּוֹ.

אֲסֹפּוּ-לִי חֲסִידֶיךָ, פְּרִתֵי בְרִיתִי עָלֶי-זֹבַחַת. וַיִּגִּידוּ שְׁמִים צְדָקוֹ, כִּי-אֱלֹהִים שִׁפְטָה הוּא סֵלָה.

שְׁמָעָה עִמִּי וְאֲדַבְּרָה, יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱיֵדָה בָּךְ, אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אֲנֹכִי. לֹא עַל-זִבְחֶיךָ אוּכִיחֶךָ וְעוֹלֹתֶיךָ לִנְגְדֵי תִמִּיד.

לא-אָקח מביתך פּר, ממכֵּל־אתֵיך עתוּדים. כּי-לִי כָל-חַיֵּתוֹ-יַעַר, בְּהִמּוֹת בְּהַר־יֶאֱלֶף. יַדְעֵתִי כָּל-
עוֹף הַרְיָם, וְזִיו שְׂרֵי עֲמָדִי. אִם-אָרְעֵב לֹא-אִמְר לָךְ, כּי-לִי תִבֵּל וּמְלֹאָה. הַאוֹכֵל בְּשׂוֹר אֲבִירִים וְדָם
עַתוּדִים אֲשַׁתָּה.

זָבַח לֵאלֹהִים תּוֹדֶה וְשִׁלַּם לְעֹלִיוֹן נְדָרֶיךָ. וּקְרָאֵנִי בַיּוֹם צָרָה, אֲחַלְצֶךָ וּתְכַבְּדֵנִי.
וְלִרְשָׁע אֲמַר אֱלֹהִים, מִה-לָּךְ לִסְפֹּר חֲקֵי וּתְשֹׂא כְרִיתִי עָלַי-פִּיךָ. וְאַתָּה שְׂנֵאתָ מוֹסֵר וּתְשַׁלֵּךְ דְּכָרִי
אֲחִירֶךָ.

אִם-רָאִיתָ גִּבּוֹר וּתְרַץ עִמּוֹ, וְעַם מְנַאֲפִים חִלְקֶךָ. פִּיךָ שִׁלַּחַת בְּרָעָה וּלְשׁוֹנְךָ תִצְמִיד מִרְמָה.
תֵּשֵׁב בְּאֲחִירֶיךָ תְּדַבֵּר, בְּכֵן-אֲמַךָ תִתֵּן-דִּפְיִי.

אֵלֶּה עֲשִׂיתָ וְהִתְרַשַׁתָּ, דַּמִּיתָ הַיּוֹת-אֶהְיֶה כְמוֹךָ, אוֹכִיחֶךָ וְאֶעְרַכֶּה לְעֵינֶיךָ.
בִּינוּ-נָא זֹאת שְׂכָחִי אֱלֹהִים, פֶּן-אֲטַרְף וְאִין מַצִּיל. זָבַח תּוֹדֶה וּתְכַבְּדֵנִי, וְשִׁם דְּרָךְ אֲרָאֵנוּ בְּיַשַׁע
אֱלֹהִים. (פּרָק תְּהִילִים נ')

וַיִּקֶּם בַּלְעָם בַּפֶּקֶד וַיִּחַבֵּשׁ אֶת-אֲתָנּוֹ וַיִּלָּךְ עִם-שְׂרֵי מוֹאָב. וַיַּחֲרֹף אֱלֹהִים כּי-הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְנַצֵּב
מִלֵּאָף יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשִׁטָּן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל-אֲתָנּוֹ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ.

וַתֵּרֶא הָאֲתָנוֹן אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וּתְרַבּוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, וַתֵּת הָאֲתָנוֹן מִן-הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ
בְּשָׂדֶה, וַיִּפֹּךְ בַּלְעָם אֶת-הָאֲתָנוֹן לַהֲטֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. וַיַּעֲמֵד מִלֵּאָף יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַפְּרָמִים גֹּדֵר מִזֶּה
וּגְדֵר מִזֶּה. וַתֵּרֶא הָאֲתָנוֹן אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל-הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת-רִגְלָהּ בַּלְעָם אֶל-הַקִּיר וַיִּסָּף
לְהִפָּתֵה. וַיִּוֹסֶף מִלֵּאָף-יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אִין-דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל. וַתֵּרֶא
הָאֲתָנוֹן אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרֹף אֶת-הָאֲתָנוֹן בְּמַקְלָהּ.

וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת-פִּי הָאֲתָנוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מִה-עֲשִׂיתִי לָךְ כּי הִכִּיתֵנִי זֶה שִׁלַּשׁ רְגָלִים. וַיֹּאמֶר
בַּלְעָם לְאֲתָנוֹן כּי הִתְעַלְלֵתָ בִּי, לוֹ יֵשׁ-חֶרֶב בְּיָדִי כּי עָתָה הִרְגָתִיךָ. וַתֹּאמֶר הָאֲתָנוֹן אֶל-בַּלְעָם הֲלוֹא
אֲנִי אֲתָנְךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ, עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִסְכַּן הַסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה, וַיֹּאמֶר לֹא.
וַיִּגַּל יְהוָה אֶת-עֵינָיו בַּלְעָם וַיֵּרֶא אֶת-מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וּתְרַבּוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ
לְאִפָּיו. וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה, עַל-מִה הִכִּיתָ אֶת-אֲתָנְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רְגָלִים, הִנֵּה אֲנִי יֹצֵאתִי
לְשִׁטָּן כּי-יִרֵט הַדֶּרֶךְ לְגַדִּי. וַתֵּרֶאֲנִי הָאֲתָנוֹן וַתֵּת לִפְנֵי זֶה שִׁלַּשׁ רְגָלִים, אוֹלֵי נְטֹתָה מִפְּנֵי כּי עָתָה
גַם-אֲתַכֶּה הִרְגָתִי וְאוֹתָהּ הִחִיתִי.

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה, חֲטֵאתִי כּי לֹא יַדְעֵתִי כּי אַתָּה נֹצֵב לְקַרְאֵתִי בְּדֶרֶךְ, וְעָתָה אִם-רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי. (אֲתָנוֹן בַּלְעָם, בַּמְדַּבֵּר כ"ב)

וְגַר זָאֵב עִם-כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם-גְּדִי יִרְבֹּץ; וְעִגָּל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחַדּוּ, וְנַעַר קִטָּן נִהַג בָּם. וּפְרָה וְדוֹב
תִּרְעִינָה, יִחַדּוּ יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן; וְאַרְיֵה כְּפִקֵּר יֹאכֵל-תְּבִין. וְשַׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל-חַר פִּתָּן; וְעַל מְאוֹרֵת
צַפְעוֹנִי גְמוֹל יָדוֹ הִדָּה. לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ כָּל-הַר קָדְשֵׁי: כּי-מִלְאָה הָעָרֶץ דַּעַה אֶת-יְהוָה,
כְּמִים לִים מְכַסִּים. (חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ)

**תַּאֲוֹת עֲגוּיִם שְׂמַעְתָּ יְהוָה; תִּכְוִן לָבָם, תִּקְשִׁיב אֲזִנְךָ.
לְשַׁפֵּט יְחוּם וְדָךְ, בַּל-יִוְסִיף עוֹד לְעֹרֵץ אֲנוּשׁ מִן-הָאָרֶץ.
(תְּהִילִים י', י"ז-י"ח)**

